

Nogle C-14-frie synspunkter på den Beckerske kontakthypotese

Svar på en »Efterskrift«

Af Niels Sterum

1. Indledning

Inden for Sydsandinavien kan der i melleinneolitisk tid (MN) udskilles et antal kulturgrupper, som forenklet kan samles i 3 hovedgrupper: tragtbægerkultur (TRB), enkeltgravskultur (EGK) og grubekeramisk kultur (GR). Gruppernes indbyrdes forhold er et centralt problemkompleks i udforskningen af det neolitiske kulturforløb, og ingen kan skrive yngre stenalders »kulturhistorie« uden at tage stilling til spørgsmålet om gruppernes samtidighed – eller mangel på samme. Det seneste decenium har imidlertid givet så mange nye fund og så mange nye dateringer fra MN, at hævdevundne anskuelser om kulturforløbet vanskeligt kan opretholdes, og en fornyet analyse af den ældre forskning er da påkrævet. Inden man forsøger at redegøre for periodeovergange og kulturudvikling i sydsandinavisk melleinneolitikum, må man altså – trivielt nok – beskæftige sig med rent kronologiske problemer.

Fundmaterialet fra de nævnte 3 hovedgrupper har for det meste været af en sådan beskaffenhed, at stort set enhver tænkelig ting har kunnet siges (og er blevet sagt) om gruppernes indbyrdes tidsforhold. Teoriernes accept, både inden for og uden for fagarkæologernes snævre kreds, kan næppe måles, men det er vist ikke forkert at tro, at mange – i det mindste i den sidste snes år – har forestillet sig en større eller mindre grad af samtidighed mellem grupperne. Tydes det arkæologi-

ske materiale som efterladenskaber fra forskellige folkegrupper, har man kunnet opfatte TRB som kontinuerligt båret af en agerdyrkende bondebefolkning fra tidligneoalitisk tid (»dyssefolket«) gennem melleinneolitisk tid (»jættestuefolket«), og EGK som nyindvandrede nomadestammer (»stridsøksefolket«), der efterhånden opnåede en herskerstatus – eller blot levede i fredelig sameksistens med den »gamle« befolkning. Sammenlignet med TRB og EGK har der været sagt væsentlig mindre om GR, men hovedindtrykket har vel været, at GR repræsenterede grupper af jægere og fangstfolk, også af fremmed oprindelse.

C. J. Becker (1954) har fremlagt en hypotese om disse kulturgruppers synkronisering, som bortset fra en mindre revision (Becker 1959) har stået nogenlunde uanfægtet af danske fagarkæologer, indtil C 14-dateringer af melleinneolitisk materiale (Tauber 1970 og 1972, Davidsen 1975) begyndte at antyde, at EGK havde en senere placering i forhold til TRB end foreslået i Beckers hypotese. M. P. Malmer (1962) var forinden nået til en antagelse af, at EGK i det store hele var yngre end TRB inden for svensk-norsk område; her blev måske sået en tvivl til Beckers hypotese, som senere kan have befordret nogle danske arkæologers vurdering af C 14-dateringerne i retning af, at det samme har været tilfældet i Jylland, som er et nøgleområde i forskningshistorisk henseende.

Der er således tilsyneladende åbnet mulighed for et helt nyt syn på udviklingen i MN. Måske var den gamle æt af jættestuefolk uddød, inden stridsøksefolken indvandrede, sådan at man kunne »spare sig alle spekulationer omkring krig eller fred og om klassedeling i denne del af stenalderen«. I sidste instans kunne man frygte, at »selv tanken om en indvandring af fremmede folk måtte opgives« (begge citater Becker 1977, 530), fordi der måske var en hidtil upåagtet befolkningsmæssig kontinuitet fra TRB til EGK. Igen bemærker man, at der ikke har været meget nyt at sige om GR på grundlag af C 14-dateringer (i hvert fald ikke i Jylland), men forenklet kan det vel siges, at de ovenfor skitserede »gamle« og »nye« synsmåder udgør »to opfattelser (der) står over for hinanden, så forskellige, at de ikke kan forliges. Man må konstatere, at arkæologen med dette væsentlige spørgsmål er forpligtet til at prøve sit stof og eftergå sine tolkninger, så han kan nå frem til en rimelig afklaring« (Becker 1977, 530 f).

Det følgende (1) er et forsøg på at opfylde denne forpligtelse, dog uden at afprøve hele det mellemneolitiske stof og uden at eftergå alle mulige tolkninger heraf (2). Et vigtigt område at afklare må være C. J. Beckers hypotese, som så markant har tegnet »den ældre opfattelse«. At der i det følgende ikke gives en tilsvarende kritisk vurdering af grundlaget for »den nye opfattelse«, skal ikke tages som udtryk for en mindre kritisk holdning dertil, men har sammenhæng med ønsket om at diskutere Beckers hypotese uafhængigt af C 14-dateringer.

2. Hypotesen og dens konstruktionsprincip

Hypotesen om det kronologiske forhold mellem TRB, EGK og GR fremsattes som nævnt i 1954 og udvikledes på enkelte punkter gennem senere arbejder

(Becker 1957, 1959, 1973) (3). Senest er den sammenfattet i skemaet fig. 1.

Hypotesekonstruktionen falder tilsyneladende klart i to hoveddele: »Det rent arkæologiske grundlag for den konventionelle opfattelse af de forskellige kulturgrupperes forhold er, som bekendt, opbygget på følgende vis: først klarlagdes den relative kronologi for hver enkelt kultur, dernæst har man ved hjælp af et antal sikre kontakt-fund opstillet skemaet«. (Becker 1973, 178). Uheldigvis har C. J. Becker ikke præciseret hvilke fund, der falder ind under betegnelsen »sikre kontaktfund«, og søger man tilbage i C. J. Beckers tidligere arbejder, bringes man ustandselig i tvivl om, hvorvidt dette eller hint fund er et »sikkert kontaktfund«. Flere fund er så iøjefaldende problematiske, at

		Tragtbrægerkultur (TRB)		Sen-neolitisk kultur	Enkeltgravskulturer			Grube-keram. kultur (GR)
		megallitisk	ikke-meg.		Jylland (JE)	Danske øer (ØE)	Skåne (SBK)	
Tidlig-neolitisk tid	A		A					
	B		B					
	C	Virum	C					
Mellem-neolitisk tid	I ^a	Troldebjerg	D					
	I ^b	Klintebakke						
	II	Blandebjerg						
	III	Bundse			ø. Undergr.			
	IV	Linde			y. Undergr.			
Sen-neolitisk tid	V	Store Valby			ø. Bundgr.	Ødansk kultur		
					y. Bundgr.			
					Overgr.			
(SN)	a		ældre					
	b		ynge					

Fig. 1. Kronologisk skema over sydsandinaviske kulturgrupper i tidlig- og mellemneolitisk tid. Fuldt optrukne »fede« linier angiver kulturgruppernes varighed; usikker datering er betegnet med stiplede linier. (Efter Becker 1973, 177).

man endog kommer i tvivl om, hvorvidt begrebet »kontaktfund« i hypotesens terminologi har samme betydning som i normalt arkæologisk sprogbrug.

Endvidere er det også klart, at skemaet er blevet opstillet ved hjælp af andet og mere end blot »et antal sikre kontaktfund«. I virkeligheden er hypotesens grundlag meget bredt og inkorporerer en mængde metodiske og forskningshistoriske aspekter. En virkelig tilbundsgående analyse og kritik må derfor være emne for omfangsrige afhandlinger, ikke en tidsskriftartikel som nærværende. Nu kan man måske hævde, at alle hypotesens led må behandles under eet, for at kritikken skal have nogen vægt. Det skal dog forsøges, om man ikke kan komme et stykke vej ved alene at underkaste hypotesens andet hovedled, de »sikre kontaktfund«, et nærmere eftersyn. Herom er det følgende koncentreret.

3. Grubekeramiske og andre kontaktfund

Hvori består da disse sikre kontaktfund? Ja, her rykker GR for alvor ind i billedet. Gennem en kritisk vurdering af fundforhold etc. viste det sig nemlig, »at man trods det overordentligt rige materiale fra begge grupper (dvs. TRB og EGK) ikke er i stand til med sikkerhed at angive, hvorledes de to kulturer og deres kronologiske undergrupper skal betragtes i forhold til hinanden. Hvis man vil løse problemet, må man derfor undersøge, om kontakt kan etableres ad indirekte vej. En sådan mulighed frembyder den grubekeramiske kultur« (Becker 1954, 108) – ja, under en given synsvinkel endog »den eneste mulighed« (1954, 127). AT GR som indirekte bindeled mellem TRB og EGK fremdeles er et kardinalfænomen for både konventionelle og moderatrevisionistiske opfattelser, er hævet over enhver tvivl (Becker 1973, 179 resp. Davidsen 1975, 171 ff).

TRB	GR	EGK
MN II		
MN III	A	æ. undergr.
MN IV	B/C	y. undergr. æ bundgr.
MN V		y. bundgr. overgr.

Fig. 2. Omstruktureret udsnit af kronologiskemaet fig. 1.

Da nu GR indtager så central en stilling, kan det for oversigts skyld og for at fastholde det centrale i hypotesen være en fordel at benytte et omstruktureret skema (fig. 2), der bortser fra tidligneolitisk tid og den ældre del af mellemneolitisk tid og som (i lighed med Beckers skema) ikke tager hensyn til regionale forskelle inden for sydsandinavisk TRB og GR, men lægger vægt på jyske forhold inden for EGK.

Udover en række grubekeramiske fund, som må være selvskrevne objekter for nærmere vurdering, trænger enkelte andre fund sig på som »kontaktfund«. Trods gentagne forsikringer om »mangelen på helt sikre direkte kontakter« mellem TRB og EGK (senest Becker 1973, 179) er det uundgåeligt at medinddrage visse fund, der er behandlet af Becker selv som udtryk for en eller anden forbindelse mellem TRB og EGK (Kalhave, Ans, Slauggård, Nr. Vesterkær).

Andre forfattere end C. J. Becker har naturligvis fremført »kontaktfund«, som har tilknytning til proble-

merne omkring det indbyrdes kronologiske forhold mellem de 3 kulturgrupper. Disse fund har også krav på en vurdering, men ud fra ønsket om så vidt muligt at diskutere hypotesen ud fra C. J. Beckers egne arbejder, medtages i det følgende kun et enkelt eksempel (Gedsted) fra denne fundkreds (4).

4. Interne relative kronologier og fasespecifikke dateringer

Der skal nu her indskydes nogle bemærkninger om kulturgruppernes interne relative kronologi. I hypotese-konstruktionen var rygraden i de interne relative kronologier defineret ud fra forskellige oldsagskategorier. TRB-faserne I-V var definitorisk fastlagt gennem keramik, og da TBK som den eneste af grupperne dækkede »formodentlig hele MN« (Becker 1954, 94), fastlagdes TRB-kronologien som »udgangspunkt for den relative datering af alle øvrige kulturgrupper« (1954, 67). EGK-faserne var defineret ud fra denne kulturs stridsøkser (1954, 69), mens GR-faserne blev konstitueret på grundlag af skaftungepile og keramik »som Fagervik/Säter« (1954, 108).

Med hensyn til Jylland spiller grubekeramisk keramik dog kun en underordnet rolle, dels fordi keramik her er relativt sjældent forekommende, dels fordi der er store vanskeligheder ved en præcis jævnføring mellem vidtspredte og lokalt særprægede keramikforekomster indenfor GRs udbredelsesområde. Derimod fremhæves skaftungepilespidserne som det primære grundlag for GR-faserne (senest Becker 1973, 178, spec. note 106).

Af hensyn til argumentationen i det følgende er det nødvendigt at rekapitulere hypotesens generelle inddeling af syd- og mellemskandinavisk GR som helhed i en ældre og en yngre fase. Den ældre fase (A) omfatter

pile af type A 1 og A 2, samt keramik som Fagervik/Säter III og keramik som Lidéns MH-fase i Vestsåne. Den yngre fase (B/C) omfatter pile af type A 3, B og C, samt keramik som Fagervik/Säter IV og den sene keramik fra bopladsområdet ved Jonstorp (Becker 1954, 83 f, 108 f).

En særlig vigtig genstandskategori er kulturgruppernes flintøkser, som ikke spillede nogen større rolle ved hypotesens fremkomst i 1954 på grund af for store typologiske ligheder, genanvendelse og upræcis datering inden for mellemneolitisk tid (Becker 1954, 95 og 113).

Senere er det blevet søgt at bringe usikkerhederne under kontrol i forbindelse med den kronologiske stilling af TRB-kulturens svære retøkser i mellemneolitisk tid (Becker 1957). Hovedresultatet i yngre mellemneolitisk tid er, at ingen øksestype kunne dateres til een og kun een af de keramikdefinerede faser MN III-V. Statistisk set er materialet, hvorpå undersøgelsen byggede, ret svagt, og det må understreges, at ikke alle økser er lige veldaterede gennem »sikre, keramikdaterede fund«, som er det metodiske grundlag (Becker 1957, 11). Ved en bedømmelse af det statistiske grundlag er der i det mindste god grund til at se bort fra Kalhave- og Västerbjersøkserne (1957, 21 ff), som ikke har den ringeste forbindelse med TRB-keramik. Disse økser kan kun placeres i TRB-kronologien, hvis man på forhånd går ud fra, at 1954-synkroniseringen er korrekt – og det er jo netop den hypotese, som her er under diskussion.

Herefter kan 40 keramik-daterede økser opgøres således som vist i fig. 3. I denne opstilling er Bundsø-økserne faktisk så få, at de ikke kan behandles statistisk sammen med de øvrige. Det eneste man kan sige er, at Bundsø-økser efter det foreliggende øjensynligt har omtrent lige gode chancer for at tilhøre MN III og

MN IV. Ethvert forsøg på generelt at datere Bundsø-økserne overvejende til MN III fremfor til MN IV må hente sin basis uden for de keramikdaterede fund. I denne forbindelse kan der ligge mere vildledning end vejledning i en truisme som »Bundsø-typen er som nævnt dominerende inden for MN III« (Becker 1957, 29) eller i en passus som »De fem mellemneolitiske perioder har således hver sin karakteristiske øksetype ...« (Becker 1957, 30).

Lidt bedre forholder det sig med økserne af Lindø- og Valbytyperne. Det synes statistisk signifikant, at de to typer er uens fordelt på MN IV og MN V, men efter det foreliggende er der stadig ca. 20% chance for, at en given Lindø-økse tilhører MN V, og der er ca. 33% chance for, at en given Valby-økse tilhører MN IV.

Denne usikkerhed i datering må nødvendigvis følge med, når andre TRB-øksetyper skal dateres ud fra de hidtil nævnte. Eksempelvis bør Bundsø-øksernes variant Brogård og Lindø-øksernes variant Falster ikke dateres med hovedvægt på MN III henholdsvis MN IV (Becker 1973, 154 og 157). En særlig interesse knytter sig til den »mellemladende« økse (Becker 1973,

158 ff), fordi den optræder i sammenhæng med alle 3 kulturgrupper, antagelig primært i TRB og sekundært i GR og EGK (Becker 1973, 173). Denne øksetype er ikke keramik-dateret, og dens kombinationer med Lindø-økser og Lindø-øksernes variant Falster tillader ikke en nærmere datering end MN IV-V (modsat Becker 1973, 180).

TRB-flintøkser i EGK-grave og GRs egne flintøkser vil der blive lejlighed til at komme ind på i det følgende, hvorfor det blot her skal fastslås, at der ikke blandt disse flintøksegrupper er nævnt eet eneste eksemplar, som er dateret ved hjælp af TRB-keramik.

Væsentligt er det imidlertid at betone her, at i de »kontaktfund«, som i tidens løb er bragt på bane som støtte for hypotesen og med bindende virkning for Jylland, kan kun TRB-keramik, EGK-stridsøkser og GR-skaftungepile betragtes som fase-specifikt daterede genstande inden for kulturgruppernes interne relative kronologi. Usikkerheder indtræder allerede, når disse genstandskategorier optræder i fund i så fjerne geografiske rum som Mellemsverige og Gotland (dette indrømmes i hypotese-konstruktionen, men tillægges ikke fundamental betydning). Helt klare usikkerheder, ofte af ukontrollabel art, indføres i hypotesen, når helt andre elementer end de her nævnte genstandskategorier optræder som kontaktfund i de »sikre kontaktfund«.

Regionalitetsproblemerne er af så omfattende art, at de ikke kan behandles i nærværende sammenhæng. Derimod får det umiddelbart konsekvenser, at de »sikre kontaktfund« kun delvis omfatter fase-specifikt daterede genstande.

5. »Kontaktfund«

Jonstorp, Skåne: overfladeopsamling af en jysk EGK-stridsøkse af undergravstype på bopladsområdet M

TRB faser	Bundsø-type	Lindø-type	Valby-type
III	2		
IV	3	17	5
V		4	9

Fig. 3. Fordeling af keramik-daterede Bundsø-, Lindø- og Valbyøkser.

II/III, der tilhører yngre GR. *Fiskevik*, Bohuslän: overfladeopsamling af en B-økse tilhørende EGK på en GR-boplads. – I disse fund ses ved hypotese-konstruktionen »en vis bekræftelse« på kontakt, »skønt fund(ene) ingen selvstændig beviskraft besidder« (Becker 1954, 113). En sådan formulering kan man måske godkende, dog ikke uden anmærkning om den suggestive effekt, som altid ligger i at antyde funds potentielle udsagn. For en nøgtern betragtning er disse opsamlingsfund naturligvis irrelevante i spørgsmålet om kronologisk kontakt. At fundene overhovedet anføres i hypotese-konstruktionen, er et udtryk for den ældre forsknings-tradition, hvori hypotesen blev skabt. Den ældre forskning havde ikke de strenge krav til fundenes sammenhæng, hvormed der i dag arbejdes, når samtidigheds-problemer skal løses.

Derfor skal der heller ikke i nærværende artikel anføres nærmere drøftelse af andre overfladeopsamlinger, der lejlighedsvis fremdrages i litteraturen (f.eks. Becker 1973, 174) til støtte for løsning af de mellem-neolitiske synkroniseringsproblemer.

Alvastra, Östergötland: bopladsfund, udgravninger over længere årrække siden århundredskiftet og endnu ikke i 1958 færdigundersøgt (Kaelas 1957, 118). Fundet er endnu upubliceret som en helhed, således at der langt fra er klarhed over alle forhold. Bopladsen har øjensynligt rummet bosætning i både MN III og MN IV (Kaelas 1957, 123), hvilket problematiserer den nøjagtige datering af de relevante genstande.

Af betydning for hypotesen er specielt fundets grubekeramiske pilespidser, bestemt som værende af typerne A 1-2 (Becker 1954, 108), altså tilhørende GR-A fasen. TRB repræsenteres i hypotesen af 2 flintøkser, der nævnes under henvisning til en foreløbig meddelelse om 1909-udgravningen (Becker 1954, 108, note 202). I denne meddelelse anføres klart, at de pågæl-

dende økser er fremkommet før sagkyndig udgravning ved gravning af drænggrøft ikke mindre end 27 m fra selve udgravningsfeltet (Frödin 1910, 70, 73, 74, fig. 76-77), hvor dog i det mindste een af pilespidserne hører hjemme (Frödin 1910, 48). En anden pilespid er fundet under samme tvivlsomme omstændigheder som de to økser, dog kun 10 m fra udgravningen (jfr. Frödin 1910, 71 f, fig. 72).

Det virker forbløffende, at et fund af så usammenhængende art er sluppet gennem den kritiske vurdering af fundkontekster, som hypotesen iøvrigt giver mange eksempler på, og man fristes til at karakterisere det som en misforståelse, at Alvastra-økserne overhovedet er blevet inddraget i hypotesen. I hvert fald skønner man, at fundforholdene ikke er meget bedre for en 3. Alvastra-økse, som anføres uden fundoplysninger i et senere arbejde (Becker 1957, 32). Såfremt der ikke kan dokumenteres en meget snæver kontakt mellem pile og økser, må det være tilladt at se bort fra Alvastrafundet som »sikkert kontaktfund«.

Dette får da konsekvenser for hypotesen, idet Alvastra-fundet er »det eneste holdepunkt« (Becker 1959, 78, note 103) for det kronologiske forhold mellem TRB og A-fasen af GR.

Selbjerg, Nordjylland: bopladsfund, sagkyndig undersøgelse, publiceret Marseen 1953. I et grubekeramisk lag fandtes dels en GR-A 3-pil (uden nærmere oplysninger), dels en større del af et TRB-lerkar, datering MN II, spredt over flere kvadratmeter i bunden af laget. Laget indeholdt bl.a. også skår af et GR-lerkar, spredt i hele lagets højde (Becker 1954, 86 ff). Udgraveren mener, at TRB-karret »må vel give dateringen af den grubekeramiske kultur på dette sted« (Marseen 1953, 109). I hypotesen tolkes fundet således: A 3-pilen »er enten samtidig med eller – sandsynligvis – senere end« TRB-karret (Becker 1954, 108).

Det er ikke i hypotesen præciseret, hvorpå tolkningen hviler, men tilsyneladende spiller GR-karret en rolle: TRB-karret »kan teoretisk tilhøre den første rent grubekeramiske bosætning; men fordi det lå allernederst i kulturlaget, mens skårene af (GR-karret) forekom spredt i hele skallaget, er det sandsynligere, at de to lerkar er af forskellig alder« (Becker 1954, 88 f) – underforstået således at GR-karret er yngre end TRB-karret. Videre synes det underforstået, at når GR-karret er yngre end TRB-karret, så må også A 3-pilen være yngre end TRB-karret.

Disse underforståelser virker utilfredsstillende og opfordrer til eftertanke. Har niveauforskelle inden for laget overhovedet nogen kronologisk betydning, når GR-karret netop viser, at genstande af samme alder kan findes i hele lagets højde? En antydning i samme retning kunne man se i spredningen af cylindriske flækkeblokke, der »fandtes både på overfladen, i midten og på bunden af laget« (Marseen 1953, 107). Under alle omstændigheder giver fundforholdene i sig selv ingen indiskutabel vejledning om tidsforholdet mellem TRB-karret og A 3-pilen, og tolkning i en given retning kan kun støtte sig på forhold uden for fundet. Kort sagt, fundet kan ikke støtte hypotesen, men hypotesen kan støtte tolkningen af fundet. Endelig må man finde det betænkeligt, at der i hypotesen sluttet noget om det indbyrdes tidsforhold mellem fasespecifikt daterede genstande via GR-karret, som netop i anden sammenhæng fremdrages som typisk for den ældre grubekeramiske fase (»keramik af typen fig. 17«, Becker 1954, 83) mens A 3-pilen tilhører den yngre fase. Inden for rammerne af hypotesens 1954-version havde det været yderst naturligt at argumentere for samtidighed mellem MN II og GRs A-fase, altså mellem TRB-karret og GR-karret. Var denne tolkning blevet valgt, måtte der en helt anden argu-

mentation til for at bevare Selbjerg-fundets formodede stratigrafiske effekt.

Lige så ugenomsigtig er grundlaget for en opfattelse af, at A 3-pilen »må være ældre end (EGK-) overgravstiden« (Becker 1954, 89). De fleste af EGK-skårene er fundet i og over en stenbrolægning, der stedvis dannede bopladsens øverste kulturlag. Heraf kan der dog ikke sluttet noget kronologisk: over brolægningen er bl.a. fundet grubekeramiske flækkeblokke, og »i« stenlægningen er bl.a. fundet TRB-keramik (formentlig MN III, jfr. Becker 1954, 87) og senneolitiske oldsager. Når man hertil føjer oplysningerne om, at stenbrolægningen langt fra dækkede hele GR-laget, at der før den fagmæssige udgravning blev foretaget andre udgravninger på lokaliteten i et vist omfang, samt at stedet har været forsøgt opdyrket (Marseen 1953, 102 f) – ja, da er det klart, at der er rige muligheder for sammenblandinger af tidsforskelligt materiale og adsplittelse af samtidigt materiale. Indtil der fremkommer en mere overbevisende argumentation ud fra Selbjerg-fundet, må man være meget forbeholden overfor dets udsagn om forholdet mellem GR og EGK.

Alle disse indvendinger får dog kun afgørende betydning, hvis fundet i hypotesekonstruktionen var blevet anvendt som »samtidighedsbevis«. Nu fik det imidlertid kun en funktion som et stratigrafisk fund, hvis udsagn blot var, at GRs B/C-fase må være senere end TRBs MN II-fase, men før EGK-overgravstid. Selbjerg-fundet er dermed klart rykket uden for kategorien af »sikre kontaktfund«, og de fundkritiske bemærkninger henviser fundet til kategorien af tvivlsomme stratigrafiske fund.

Solager, Nordsjælland: bopladsfund, sagkyndig undersøgelse, seneste publikation Skaarup 1973. Bidraget fra denne boplads til hypotesekonstruktionen

indskrænker sig til en grubekeramisk B-pil, der fandtes i det øverste kulturlag (IV), der også indeholdt TRB-keramik fra MN II (Becker 1950, 160 f). Denne fremstilling af fundforholdene for B-pilen bekræftes i senere litteratur (Skaarup 1973, 99), men er i modstrid med omtale af fundet andre steder hos C. J. Becker. Således hedder det, at pilen fandtes »over et kulturlag med skår af tragtbægerkeramik fra MN b (=II)« (1950, 223), eller at pilen fandtes »over et urørt kulturlag med skår af tragtbægerkeramik fra MN II« (1954, 108).

Tilsvarende sker der hos C. J. Becker en forskydning i fundets relativ-kronologiske betydning fra »Det kan blot siges, at grubekeramisk kultur er repræsenteret på pladsen, at den tidligst kan være samtidig med skårene fra lag IV, altså MN b (=II), men meget vel noget yngre« (1950, 162) over »Den meget beskedne grubekeramiske bosættelse på pladsen kan tidligst være fra dette tidsafsnit (MN II), men er muligvis yngre« (1950, 223) til hypotensens udsagn om, at B-pilen »må være yngre« end TRB-keramikken fra MN II (1954, 108).

Hvis pilen virkelig er fundet i lag IV, er der afgjort ikke ud fra fundforholdene alene noget grundlag for at argumentere for et bestemt forhold mellem GR og TBK, idet pilen kan være ældre end, samtidig med eller yngre end MN II.

Føjes til denne vurdering de senere fremkomne oplysninger om, at lag IV tillige indeholder tyknakkede flintøkser, der sættes til MN IV-V (Skaarup 1973, 116), og keramik, der sættes til MN V (Davidsen 1975, 168), turde det være indlysende, at Sølagerfundet er meningsløst som »sikkert kontaktfund« betragtet.

Grubekeramiske A-pile i danske megalitgrave: Denne fundkategori aftvinges ved hypotesekonstruktionen et forbløffende kronologisk udsagn til trods for, at de

enkelte funds usikre datering fastslås, »da det drejer sig om grave, hvor man ikke kan skelne de enkelte gravlægnings fra hinanden«. Usikkerhedens overvindelse er bestemt ikke dokumenteret blot ved at anføre en iagttagelse af, at »i de megalitgrave, hvor grubekeramiske A-pile er blevet fundet, er der i almindelighed kun blevet påvist keramik fra MN III-IV-V og kun undtagelsesvis fra MN II« – og derefter at tage fundene til indtægt for en placering af GR-A-fasen i MN II-III (Becker 1954, 108 f). Hvorfor skulle A-pilene kunne dateres ud fra gravenes ældste TRB-keramik og ikke f.eks. ud fra den yngste keramik – med mindre grundlaget er en tolkning, som har sin ballast uden for fundene selv? Hvorom alting er, så må man sige, at A-pilene i megalitgravene ikke repræsenterer, hvad der normalt forstås ved »sikre kontaktfund«.

Fragdrup, Nordjylland: gravfund, undersøgt af Regnar Pedersen, jfr. Becker 1950, 224 ff. Centralt i en høj fandtes en simpel fyldskiftegrav med bundniveau 0,75 m under undergrundsniveau, indeholdende en grubekeramisk C-pil og en flintøkse. Ved hypotesekonstruktionen bestemmes graven ud fra sin form, størrelse og dybde som en EGK-grav fra undergravstid, og fundet angiver da, »at undergravstid i Jylland svarer til den yngre fase af grubekeramisk kultur« (Becker 1954, 110).

Her må man holde fast i, at graven ikke i sig selv med fuld sikkerhed kan dateres inden for EGK-kronologien. Typen svarer faktisk til gravene fra undergravstid, men også til en del af gravene fra bundgravstid. Flintflækker findes i over 10% af de stridsøkse-datede grave fra bundgravstid, som findes anført hos P.V. Glob (1944, 174), og en placering af den døde i sammenbøjjet stilling (der indiceres af gravbundens mål 1,80 x 0,80 m) er ingen sjældenhed i bundgravstid (Glob 1944, 160). Kun gravens dybde stiller sig i vejen

for en eventuel datering til bundgravstid, idet gravene i denne fase af EGK øjensynligt ikke anlægges med bundniveau under 0,60 m (Glob 1944, 55, fig. 27).

Nuvel, lad da denne grav parallelisere GRs B/C-fase med EGK-undergravstid med det forbehold, som giver sig af mangelen på en stridsøkse i dette fund.

Gedsted, (Skalborggaard), Nordjylland: gravfund, undersøgt af A. Olesen og H. O. Strandgaard, jfr. Ebbesen 1975, 254.

Graven, som fandtes »i resterne af en enkeltgravshøj«, er af anlægstypologisk usikker art og kan på dette grundlag alene kun med vanskelighed henføres til en given kulturgruppe. I graven fandtes en grubekeramisk C-pil og en tyndbladet flintøkse. Hvad angår sidstnævnte oldsagsform »kan der i de fleste tilfælde ikke skelnes mellem stykker, som er hugget af tragtbaugerfolkene henholdsvis enkeltgravsfolkene« (Becker 1954, 95, note 175). Indtil det overbevisende er godtgjort, at netop denne økse tilhører EGK, må man stille sig skeptisk til *Gedsted*-gravens værdi som »kontaktfund«, og hvis øksen endelig tilhører EGK, må det tages i betragtning, at tyndbladede flintøkser inden for EGK dateres til både under- og bundgravstid (Glob 1944, 138 f; Højlund 1975, 182). *Gedsted*-graven kan således ikke problemfrit vise, »at C-pilene er samtidige med undergravstid og ældre bundgravstid« (Davidsen 1975, 171).

Skærbæk, Nordjylland: gravfund, sagkyndig undersøgelse jfr. Becker 1973, 179. Her udgør en C-pil og to stridsøkser fra ældre bundgravstid et »ægte« kontaktfund med fasespecifikt daterede genstande fra GR henholdsvis EGK. Uden om det problematiserede spørgsmål om anlægstypologisk datering giver dette fund en præcis relation mellem B/C-fasen af GR og EGK-ældre bundgravstid.

Kalhøve, Midtjylland: gravfund, sagkyndig undersø-

gelse jfr. Becker 1954, 70 og Becker 1957, 21. Som gravgods fandtes en EGK-stridsøkse kombineret med en TRB-flintøkse. Denne EGK-grav dateres af stridsøkseren til yngre undergravstid, mens flintøkseren, der er af Bundsø-type, ikke kan dateres mere specifikt end Bundsø-økserne i almindelighed, dvs. til MN III-IV.

Om flintøkseren har C. J. Becker selv bemærket »den teoretiske mulighed, at enkeltgravsfolket i dette tilfælde har fået fat i et gammelt stykke« (Becker 1957, 21) – en tanke som bør tillægges fornyet aktualitet.

Nr. Vesterkær, Vestjylland: formodet gravfund fra høj, usagkyndig undersøgelse jfr. Becker 1973, 182 f. På grund af fundomstændighederne kan der ikke tillægges denne forekomst af en EGK-stridsøkse og en »mellemladet« flintøkse nogen kronologisk værdi.

Ans, Nordjylland: gravfund fra høj, undersøgt af M. Refsgaard jfr. Becker 1973, 182. I en EGK-grav, neddybet ca. 0,20 m under undergrunds niveau fandtes en »mellemladet« flintøkse og en flintflække. Nedgravningsdybden berettiger ikke til en snæver datering til yngre undergravstid – ældre bundgravstid (som hos Becker 1973, 170, note 90). Nedgravningsdybden på ca. 0,20 m træffes i hele undergravstid og i hele bundgravstid (sml. Glob 1944, 55, fig. 27). Flintøkseren kan dateres til MN IV-V.

Slauggård, Midtjylland: gravfund fra høj, sagkyndig undersøgelse jfr. Becker 1973, 183. I en EGK-grav, neddybet 0,23 m under undergrunds niveau, fandtes som eneste gravgods en »mellemladet« flintøkse, der kan dateres til MN IV-V. Graven kan ud fra sin nedgravningsdybde ikke dateres nærmere end undergravstid-bundgravstid (sml. Glob 1944, 55, fig. 27); yngre undergravstid-ældre bundgravstid er for snæver en datering (som hos Becker 1973, 170, note 90).

Västerbjers, Gotland: boplads og gravplads, publiceret Stenberger, 1943. Såvel boplads som gravplads

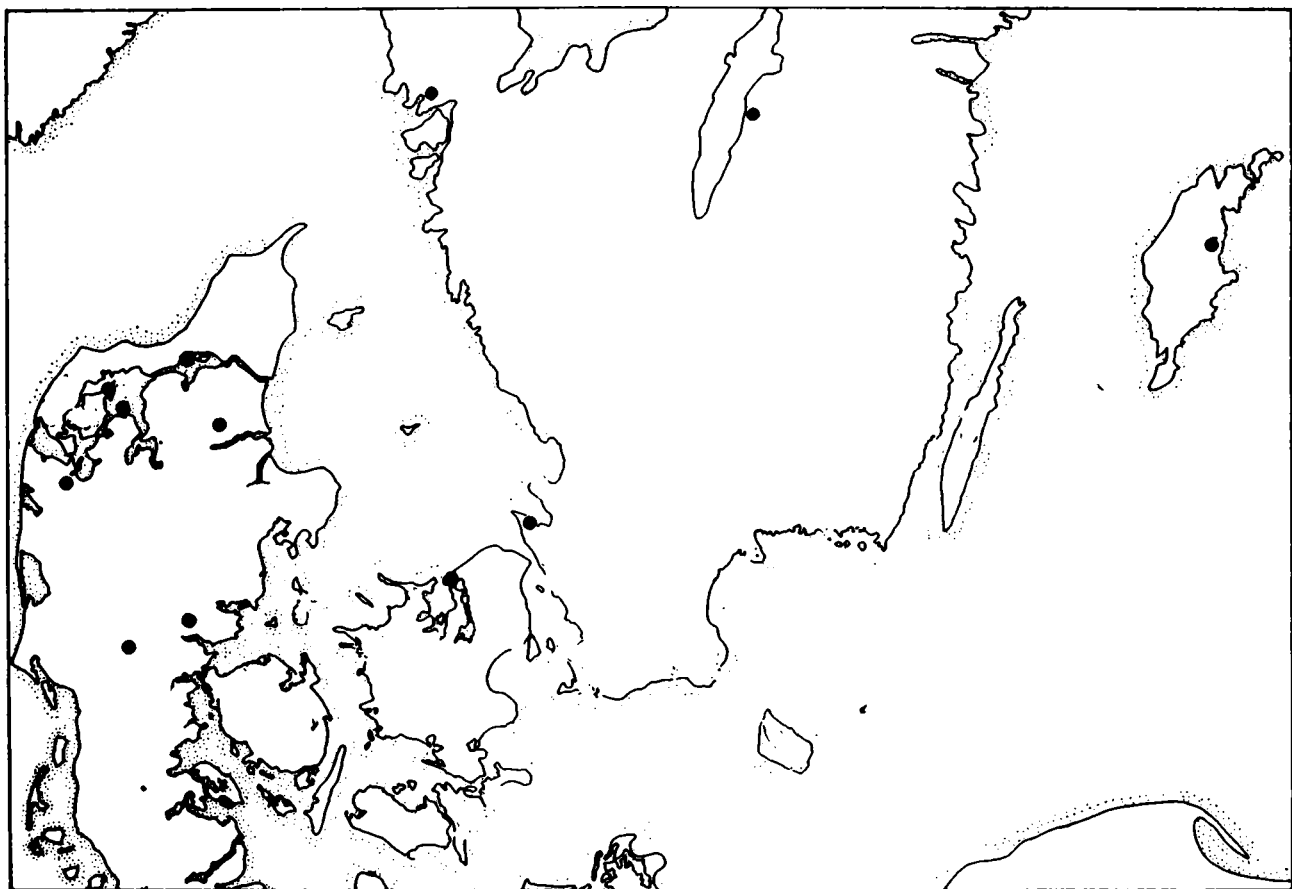

Fig. 4. »Kontaktfundenes« geografiske spredning.

henføres ved hjælp af den fundne keramik til yngre grubekeramisk kultur. Ved hypotesekonstruktionen går der ud fra, at fundet som helhed er en kronologisk enhed, samt at forekomsten af B/C-pile i et fåtal af gravene medfører en sikker placering af andre grave i GRs B/C-fase. Kun under disse forudsætninger kan man hævde, at grav nr. 8 og grav nr. 22 (med B/C-

pile) er samtidige med grav nr. 39 (uden pile, men med en jysk stridsøkse fra undergravstid). Kun ad denne omvej og med de tilhørende usikkerhedsmomenter kan Västerbjers-fundet indgå i hypotesen som et udsagn om parallellitet mellem GR-B/C-fase og EGK-undergravstid (Becker 1954, 110 ff).

I hypotesekonstruktionen ligger kontakten til TRB i

gravpladsens flintøkser, som imidlertid ikke oprindeligt spillede nogen stor rolle, da de ikke var fase-specifikt daterbare ved hypotesens første fremlægning. Den opmærksomme læser noterer sig dog, at økserne »i de fleste tilfælde« er af »typer, der forekommer såvel i sen tragtægertkultur som i enkeltgravskulturer« (Becker 1954, 113).

Med disse bemærkninger er det klart, hvor lidt eller hvor meget fasespecifik »sikker« kontakt, der oprindeligt kunne hentes fra Västerbjers-fundet. Situationen forbedredes tilsyneladende på et tidspunkt, da de tyknakkede flintøkser mentes fasespecifikt daterbare (Becker 1957, 22 f), men da disse økser af Lindø (Valby)-type ikke er dateret gennem TRB-keramik i Västerbjers-gravene, kan de ikke dateres nærmere end MN IV-V. Heller ikke flintøkser af »mellemladet« type (eneste gravgods i grav nr. 10, jfr. Becker 1973, 174) kan i Västerbjers dateres nærmere end MN IV-V.

I hvilke kombinationer optræder de her nævnte flintøksetyper så i Västerbjerg-gravene? En særbemærkning fortjener »grav 7«, som fremkom før den sagkyndige udgravning, øjensynligt ved grusgravning (Stenberger 1943, 39 og 72). »Grav 7« omfatter en tidlig svensk stridsøkse, 3 B/C-pile og en flintøkse af »mellemladet« type. Da en tilsvarende genstandskombination ikke kendes fra noget andet fund, burde fundomstændighederne opfordre til yderste forsigtighed i henseende til at betragte »grav 7« som et sluttet fund, sådan som det sker i hypotese-konstruktionen (Becker 1954, 113/Becker 1973, 170 og 174). Derudover findes den »mellemladede« flintøkse kun i grav 10, der som nævnt ikke giver nogen kombination.

Lindø (Valby)-økser er for det meste kombineret med genstande, der ikke kan placeres præcist i MN-sekvensen. I grav 8 med B/C-pile er der tale om en

økse »af vistnok Lindø-type« (Becker 1957, 22). Kun grav 22 giver den håndgribelige kombination mellem et fragment af en B/C-pil og en økse, der »ganske vist (er) stærkt omdannet, men nakken er endnu kendelig som en oprindelig Lindø-økse« (Becker 1957, 22).

Denne grav 22 syner ikke af meget i den store hypotese, men er efter det foreliggende eneste sikre kontaktfund mellem B/C-pilene og de typebestemte svære retøkser med tyk nakke. Hermed skulle så være sikret en parallellitet mellem GRs B/C-fase og TRBs MN IV-V.

Imidlertid er udsagnskraften i Västerbjers-fundet måske forsvundet i årenes løb. Oprindelig karakteriseredes flintøkserne i Västerbjers som »importerede flintøkser, der ... afspejler sydsandinaviske former« (Becker 1954, 113), den »mellemladede« økse betegnes som »ren tragtægertype« (Becker 1954, 113), og flintøkser i grav 39 omtales som »en efter alle anskuelser regelret tragtægertøkse« (Becker 1954, 122). Senere tales der om »svære tyknakkede økser af sikker sydsandinaviske oprindelse« (Becker 1957, 22). Det har vel aldrig været sagt positivt i hypotesen, at de tyknakkede økser i Västerbjers vitterligt er importstykker fra TRB, men det har dog været kraftigt underforstået. Derfor virker det som en markant retræte fra tidligere synsmåde, at C. J. Becker senest har udtrykt følgende generelle betragtning om flintøkser af TRB-former på GRs bopladser og i GRs grave: »... man ved endnu i dag ikke meget om, hvorvidt de grubekeramiske eksemplarer er lokalt fremstillede, dvs. som kopier af tragtægertkulturens økser og mejsler, eller om kun nogle former er lokale; desuden består ikke blot teoretisk den mulighed, at alle stykker er importerede ...« (Becker 1973, 173). Med denne formulering er Västerbjers-øksernes betydning som »kontaktfund« reduceret til det rent typologiske indicium for synkro-

nisering mellem B/C-fasen og MN IV-V. Hvilket er noget ganske andet end »sikre kontaktfund«!

6. Alvastra: en akilleshæl

Efter denne gennemgang af »kontaktfundene«, der karakteriserer Alvastra som totalt usammenhængende, Selbjerg og Sølager som usikre stratigrafiske indicier og megalitgravens A-pile som udaterede i forhold til TRB, må man hævde, at GRs A-fase er løsrevet fra sin placering i MN III. Ud fra fundene selv kan A-fasen ligge hvor som helst – intet »sikkert kontaktfund« kan give vejledning om placeringen. Hermed er grundlaget for hypotesens første version forsvundet; Fragdrup og Västerbjers grav 39 kunne nemlig kun siges at parallelisere GRs B/C-fase med EGK-undergravstid, men kunne ikke sige noget specifikt om det kronologiske forhold mellem B/C-fasen og TRB-keramikfaserne. Det står helt klart i hypotesens første version, at GRs B/C-fase ikke var fast bundet til TRB-faserne, men blev placeret efter et skøn om varigheden af GR-faserne, hvorom der i øvrigt »mangler nærmere angivelser« (Becker 1954, 127). Det hed da også meget uspecifikt i hypotesekonstruktionen, at yngre GR »svarer sandsynligvis nærmest til MN IV« (Becker 1954, 109). I denne formulering gives der helt klart plads til eventuelle forskydninger.

Også placeringen af ældste EGK var i hypotesens første udformning nært knyttet til den her forkastede placering af GRs A-fase: »Når den ældste fase af EGK er sat ... til MN III, er grunden kort udtrykt den, at ældre jysk og ældre svensk (EGK) hver for sig må anses for samtidig med yngre GR (C-fasen), og at denne må være noget senere, måske endda en hel periode, end ren grubekeramisk A-fase, som så igen i MN II [efter revisionen 1959: MN III] har kontakt med TRB« (Becker 1954, 127).

Grundlaget for denne tilbageslutning er forsvundet med den her fremførte kritik af Alvastra, og overvejelserne må da koncentreres om hvilke hypoteser, der kan konstrueres på grundlag af de mere tilforladelige blandt de resterende »kontaktfund«.

Grundlaget for denne tilbageslutning er forsvundet med den her fremførte kritik af Alvastra, og overvejelserne må da koncentreres om hvilke hypoteser, der kan konstrueres på grundlag af de mere tilforladelige blandt de resterende »kontaktfund«.

7. Alternative hypoteser

I den ovenfor foretagne gennemgang af fundstoffet

Fig. 5. Kontaktfundenes »maximale« kronologiske værdi.

	TRB	GR	EGK
Kalhave	MN III-IV		y. undergr.
Ans	MN IV-V		undergr.-bundgr.
Slauggård	MN IV-V		undergr.-bundgr.
Västerbjers	MN IV-V	B/C	undergr.
Fragdrup		B/C	undergr.
Gedsted		B/C	undergr.-bundgr.
Skærbæk		B/C	æ. bundgr.

markerer Kalhave og Skærbæk sig som indiskutable kontaktfund i direkte forstand, dvs. med gentandskombinationer i sluttet kontekst. De resterende fund kan kun siges at være kontaktfund med visse modifikationer, og fundenes udsagnskraft hviler på den styrke, man vil tilmåle typologiske indicier, der vedrører både flintøkser og gravformer. Mobiliserer man god vilje og regner alle oven for påpegede forudsætninger for opfyldt, kan fundene siges at give de kronologiske relationer, som er vist i fig. 5.

Alle disse fund passer ind i hypotesens skematiske sammenfatning fig. 2, og derved kunne man tro, at hypotesen alligevel kunne frelses. Men fundene kan med lige så god ret indpasses i et alternativt skema fig. 6, der forudsætter en i øvrigt sandsynlig kronologisk afstand mellem TRB-MN V og senneolitisk tid (5).

Det er her værd at bemærke, at det også inden for Beckers hypotese er muligt at placere overgravstid efter MN V (Becker 1973, 180). Allerede i hypotesens første formulering var der indrømmet plads til forskydninger på dette punkt, når det hed, at »begge de nævnte grupper (TRB og EGK) varer formodentlig til slutningen af MN« (Becker 1954, 126). At en del af EGK kan falde efter TRB, er jo ikke en ny hypotese i dansk arkæologi. Et kronologiskema som fig. 7 svarer

TRB	GR	EGK
MN IV		æ. undergr.
		y. undergr.
MN V	B/C	æ. bundgr.
		y. bundgr.
		overgr.

Fig. 6. Alternativt kronologiskema, hvori alle »kontaktfund« passer.

TRB	GR	EGK
MN IV		æ. undergr.
MN V	B/C	y. undergr.
		æ. bundgr.
		y. bundgr.
		overgr.

Fig. 7. Alternativt kronologiskema omtrent svarende til opfattelsen hos Glob (1944, 208). Heri passer »kontaktfundene« undtagen Kalhave.

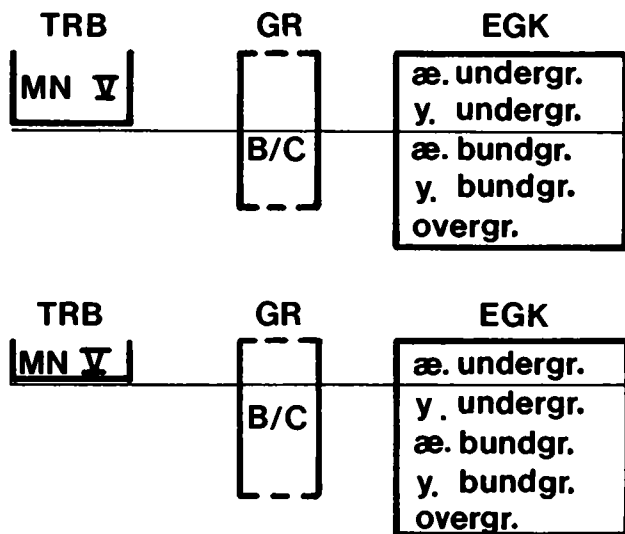
omtrent til opfattelsen hos P. V. Glob (1944, 208) og repræsenterer tanker som ikke var fremmede for forskningen 20 år før C 14-dateringernes æra (Becker 1950, 231, note 1).

Den videre forskydning af EGK-faserne i forhold til TRB-faserne bringer først Kalhave-fundet i søgelyset. Dette fund alene stiller sig i vejen for skemaet fig. 7. Genopliver man imidlertid den oven for nævnte »teoretiske mulighed« af, at Kalhave-gravens flintøkse er et genanvendt stykke, synes også dette skema at have sandsynlighed over sig. Og er der tale om genanvendelse, ja da kan ingen vide, hvor lang tid der er mellem øksens fremstilling og dens nedlæggelse som gravgods.

Er genanvendelse en plausibel forklaring på Kalhave-fundets unike fundkombination, volder de næste forskydninger ingen vanskeligheder fra »kontaktfundenes« side (fig. 8-9).

Først når det kritiske skema fig. 10, hvor EGK som helhed efterfølger TRB, skal opstilles, indtræder på ny konflikt med »kontaktfundene«. Om forskydningerne skal drives så vidt kan være afhængigt af, hvor stort pres nye stratigrafiske iagttagelser og nye C 14-dateringer lægger på problemstillingen (sml. Davidsen 1977 og Rostholm 1977). Skal der søges forklaringer på

Fig. 8-9. Alternative kronologiskemaer, hvori »kontaktfundene« undtagen Kalhave passer.

Ans- og Slauggårdfundenes flintøkser, kan det være nyttigt at erindre sig, hvorledes en skånsk EGK-grav (Kabusa) udviser en »mellemladet« flintøkse, der »meget vel kan være et gammelt genanvendt stykke« (Becker 1973, 170). I Västerbjersfundet stiller de enkelte grave og deres fundkombinationer sig ikke hindrende i vejen for »det kritiske skema« fig. 10; kun opfattelsen af gravpladsen som en kronologisk enhed spærrer for en spredning af dateringerne til både MN V (grave med flintøkser af Lindø-Valby-type og af mellemladet form) og et tidsrum efter MN V (grav nr. 39 med stridsøksen fra undergravstid).

Det er klart, at såvel en dateringsmæssig differentiering af Västerbjers-gravpladsen som genanvendelse af flintøkser i Kalhave-, Ans- og Slauggårdfundene repræsenterer gætterier. Men alligevel er det måske

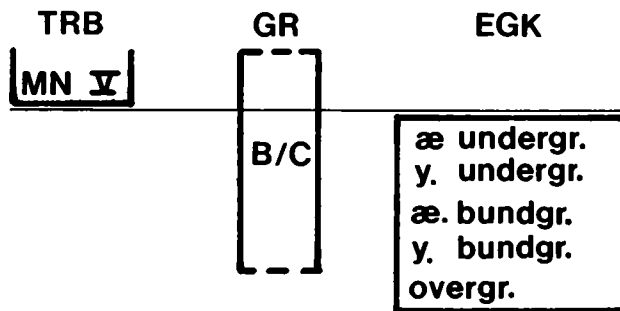
disse (eller mere radikale) synspunkter, som skal til for at løse konflikten mellem »gamle« og »nye« opfattelser af de mellemneolitiske kronologiproblemer. Man kunne også vel forestille sig, at fornyede komparative studier over flintøkserne inden for TRB, GR og EGK kunne bringe tingene på plads.

8. Afslutning

Hvilken af de »alternative hypoteser«, der vil vise sig brugbar, må i nærværende sammenhæng stå hen i det uvisse. At forskydningerne er fremstillet så udførligt gennem ovenstående skemaer fig. 6-10 skyldes hensigten om at vise, at det ikke er de helt store manipulationer, som skal til for at få kabalen til at gå op – hvis man da ellers overhovedet vil anse de her behandlede »kontaktfund« for at høre til blandt de mere væsentlige »arkæologiske argumenter« for gyldigheden af den »Beckerske hypotese«.

Sammenfattende må man sige, at hypotesen oprin-

Fig. 10. Alternativt kronologiskema, der fordrer nye tolkninger af flere »kontaktfund«. Forslag: genanvendelse af flintøkser i Kalhave-, Ans- og Slauggårdgravene samt spredning i dateringerne af de enkelte grave i Västerbjers.

deligt havde så mange indbyggede forbehold og var udformet så fleksibelt på en række afgørende punkter, at det i dag forekommer lidt absurd at regne hypotesen for en endegyldig sandhed, især når man betænker, hvorledes andre arkæologiske hypoteseimperier er styrtet i grus under C 14-revolutionen. Lige så absurd er naturligvis den noget uartikulerede forkastelse af Beckers hypotese på grundlag af C 14-dateringer alene. Lidet frugtbart for diskussionen er det imidlertid, når der introduceres metodesynspunkter, som strider mod sund fornuft, f.eks. når det hævdes, at den »gamle« og den »nye« opfattelse af det mellemneolitiske kulturforløb »bygger ... på hvert sit materiale, den ældre på mange års arbejde med et omfattende, arkæologisk stof og den nye på en stadig voksende strøm af C 14-dateringer« (Becker 1977, 531). C 14-dateringer er ikke et selvstændigt eller uafhængigt materiale, C 14-dateringer er nye data vedrørende (nyudgravede) stikprøver af det samme omfattende, arkæologiske stof, som lå til grund for den Beckerske hypotese.

At det har kunnet komme til en sådan fastlåst situation, hvor polemik (»Tilmed synes det at være temmelig letsindigt, når fagarkæologer blindt stoler på C 14-dateringer ...« Becker 1977, 531) øjensynligt træder i stedet for den efterlyste saglige afprøvning af stof og tolkninger, står i skærende kontrast til den forsigtighed, hvormed hypotesen oprindeligt blev fremsat: »Hvor svagt end grundlaget for de her fremlagte kronologiske slutninger end synes ...« (Becker 1954, 128).

At afdække flere af de svage punkter i hypotesegrundlaget, end det hidtil er gjort i litteraturen (f.eks. Bakker & van der Waals 1973, 35 ff, spec. note 100; Davidsen 1975, 171 ff), har været hensigten med nærværende artikel, for derigennem at tage lidt mere af brodden i postulatet om, at »ingen forsker endnu har

gjort sig den ulejlighed at påvise, hvor fejlene i de arkæologiske argumenter skulle ligge ...« (Becker 1977, 531) – uanset hvorledes end C 14-dateringerne skal tolkes!

Noter

1. Hovedtrækkene i nærværende artikel har sit grundlag i forfatterens upublicerede arbejde: »Grubekeramiske relationsfund i kritisk belysning. Bidrag til nyvurdering af det kronologiske forhold mellem tragtbægerkultur, enkeltgravskultur og grubekeramisk kultur«, Århus 1971.
2. Eksempelvis er der næppe grund til at gå nærmere ind på hypotesens chorologiske elementer, fordi danske arkæologer ved tolkninger af udbredelseskort næppe har et metodisk forsvarligt grundlag at operere på. Et enkelt eksempel er nok til at demonstrere hjælpeløsheden over for udbredelseskort: forskellen i den geografiske fordeling af grubekeramiske B- og C-pile forklares lige let som forskel i alder og som forskel i funktion (Becker 1959, 78, note 103).
3. Med hensyn til det kronologiske forhold mellem de 3 kulturgrupper er der kun sket een forandring i tidens løb: GR-placeringen i forhold til TRB-faserne MN I-V. I hypotesens oprindelige skematiske sammenfatning dateredes begyndelsen og slutningen af GR tentativt til begyndelsen af MN II henholdsvis midten af MN V; ligeledes tentativt fordeltes de grubekeramiske faser A, B og C på henholdsvis MN II, MN III og MN IV; endelig understregedes B-fasens hypotetiske karakter (Becker 1954, 83 f og 124 ff). Ved en revision af hypotesen placeredes GR som vist i nærværende fig. 1; B- og C-faserne komprimeredes til en B/C-fase (Becker 1959, 78 f).

4. Andre eksempler gælder bl.a. nogle fund af dobbelttægede stridsøkser, hvortil der knytter sig så mange problemer og usikkerheder, at en behandling heraf vil føre for vidt. Tilsyneladende tilfører disse fund ikke heller nærværende diskussion noget afgørende nyt, i hvert fald ikke med bindende virkning for Jylland (Ebbesen 1975, 187-199 og 250; Davidsen 1975, 173). Endvidere skal en eventuel sammenhæng mellem GR C-fasen og TRB-MN V, som er blevet formodet på grundlag af stendyngegravanlæg IV, Vroue Hede, fundsted I, slet ikke kommenteres i nærværende sammenhæng, idet fundet langt fra tilfredsstillende de mest elementære krav til pålidelig kontekst; den grubekeramiske C-pil er fundet ikke mindre end 30 år forud for den sagkyndige undersøgelse af gravanlægget (Jørgensen 1977, 207 f).
5. Om diskontinuitet mellem TRB-MN V og senneolitikum, se Bakker & van der Waals 1973, 37; Lomborg 1973, 85 og 133 ff; Davidsen 1975, 171.

Litteratur

- Bakker, J. A. & J. D. van der Waals: Denekamp-Angelslo. I: Megalithic Graves and Ritual. Papers presented at the III Atlantic Colloquium, Moesgård 1969 (G. Daniel & P. Kjærsum ed.), 17-50. København 1973.
- Becker, C. J.: Den grubekeramiske kultur i Danmark. Årbøger 1950, 153-274. København 1950.
- Samme. Die mittel-neolitischen Kulturen in Südkandinavien. Acta Archaeologica, Vol. 25, 49-150. København 1954.

- Samme: Den tyknakkede flintøkse. Studier over tragtbægerkulturens svære retøkker i mellem-neolitisk tid. Årbøger 1957, 1-37. København 1957.
- Samme: Stendyngegrave fra mellem-neolitisk tid. Årbøger 1959, 1-90. København 1959.
- Samme: Studien zu neolitischen Flintbeilen. Acta Archaeologica, Vol. 44, 125-186. København 1973.
- Samme: Efterskrift. Politikens Danmarks Historie (J. Danstrup og H. Koch red.), Bd. 1, 518-536. København 1977.
- Davidsen, K.: Tragtægerkulturens slutfase. Nye C 14 dateringer. Kuml 1973-74, 165-178. Århus 1975.
- Samme: Valby-type pottery from single-grave mounds in Jutland. A preliminary report. Helinium, Vol. 17, 1977 71-74.
- Ebbesen, K.: Die jüngere Trichterbecherkultur auf den dänischen Inseln. Arkæologiske Studier, Vol. 2. København 1975.
- Frödin, O.: En svensk påbyggnad från stenåldern. Fornvännen 1910, 27-77. Stockholm 1910.
- Glob, P.V.: Studier over den jyske Enkelgravskultur. Årbøger 1944, 1-283. København 1944.
- Højlund, F.: Stridsøksekulturens flintøkser og -mejsler. Kuml 1973-74, 179-196. Århus 1975.
- Jørgensen, E.: Hagebrogård-Vroue-Koldkur. Neolitische Gräberfelder aus Nordwest-Jütland. Arkæologiske Studier, Vol. 4. København 1977.
- Kaelas, L.: De dubbeleggade yxorna i Sverige. Finsk Fornminnesföreningen Tidsskrift, Vol. 58, 101-136. Helsingfors 1957.
- Lomborg, E.: Die Flintdolche Dänemarks. Nordiske Fortidsminder, Serie B, Bd. 1. København. 1973.
- Malmer, M. P.: Jungneolitische Studien. Acta Archaeologica Lundensia. Bonn/Lund 1962.
- Marseen, O.: Fangstfolk på Selbjerg. Kuml 1953, 102-120. Århus 1953.
- Rostholm, H.: Nye fund fra yngre stenalder fra Skarrild Overby og Lille Hamborg. Hardsyssels Årbog 1977, 91-112.
- Skaarup, J.: Hesselø – Sølager. Jagdstationen der südkandinavischen Trichterbecherkultur. Arkæologiske Studier, Vol. 1. København 1973.
- Stenberger, M.: Das Grabfeld von Västerbjers auf Gotland. Stockholm 1943.
- Tauber, H.: Danske kulstof-14 dateringer af arkæologiske prøver III. Årbøger 1970, 120-142. København 1970.
- Samme: Radiocarbon Chronology of the Danish Mesolithic and Neolithic. Antiquity. Vol. 46, 1972, 106-110.